

**A CSORNAI PREMONTREI
PRÉPOSTSÁG TÖRTÉNETE
1929-1990**

Összeállította:
Hancz Gábor Tamás

2004

Gergye Ipoly (1929-1935)¹

Dr. Burány Gergely prépost 1929. aug. 16-án, tüdőgyulladásban, rövid betegség után Csornán elhunyt. Halála váratlanul érte a premontrei közösséget, annak ellenére, hogy a prépostságban rendezett állapotokat hagyott hátra, mind a növendék- és tanárképzés, mind a gazdaság tevékenysége a kornak megfelelő magas színvonalon folyt.

A megüresedett préposti székbe az 1929. okt. 21-én megtartott káptalanon a választásra jogosult rendtagok Gergye Ipolyt emelték. E választáson Dr. Crets Gummarus generális apát elnökölt. Gergye 23 szavazattal megszerezte a többséget, Gótz Mihály újoncmester 18, és Steiner Miklós szombathelyi házfőnök és gimnáziumigazgató 2 szavazata ellenében. A generális apát az új prépostot még aznap beiktatta hivatalába, majd nov. 10-én Gröss József győri segédpüspök apáttá avatta.

Gergye János Ipoly 1883. dec. 17-én született a Vas megyei Győrvar helységben. A gimnáziumot Szombathelyen végezte, majd érettségi után 1902 őszén öltözött be a rend ruhájába. 1906. aug. 15-én ünnepélyes fogadalmat tett, majd 1907. aug. 18-án pappá szentelték Győrött. Teológiai tanulmányait Csornán, és Budapesten, a Norbertinumban végezte, bölcsészeti tanulmányait pedig a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Latin és görög szaktárgyakból szerzett tanári oklevelet.

Már 1906 őszétől kezdve tanított a keszthelyi gimnáziumban, s 17 éven át dolgozott itt. 1909-10 és 1914-23 között a házgondnoki feladatok is órá háruáltak, amelyekkel sikerült bizonyítania anyagi ügyekben való rátermettségét. 1923-ban prépostja, saját kérésére, Szombathelyre helyezte át, hogy közelebb lehessen idős szüleihez. 1927-től helyettes házfőnök is volt.

1928-ban Burány prépost őt nevezte ki Csornára a nyugalomba vonult perjel helyére. Egy évvel később pedig rendtársainak bizalma a préposti székbe emelte.

Préposti hivatalát, eltérően az addig megszokott gyakorlattól, nem tartotta meg haláláig. 1935. márc. 25-én „váratlanul” lemondott. Ennek okáról nem lehet biztosat tudni. Két különböző vélemény él ezzel kapcsolatban. Az egyik szerint Hubertus Noots rendi vizitátor mondatta le bizonyos fegyelmi vétség miatt, melyről viszont semmi biztosat nem tudunk. A másik lehetséges okot abban kell keresnünk, hogy 1935-ben került bevezetésre az új növendékképzési rendszer. Ennek lényege az volt, hogy ezután a teológiát és a világi tanári szako(ka)t nem tanulhatták egy időben a növendékek. Ennek következtében a képzési idő kilenc évre növekedett, az eddigi öt helyett, mivel először el kellett végezni Csornán a házi hittudományi főiskolát, s csak azután kezdhettek meg tanári szakos stúdiumok. Ha Gergye prépost lemondásában ez a tény játszott közre, akkor feltételezhetjük, hogy félt az esetleges negatív következményektől: a túlságosan megnőtt képzési idő elriasztja majd az újabb jelentkezőket. Ennek kockázatát pedig nem merte vállalni.

Miután tehát lemondott méltóságáról, a windbergi apátságba vonult vissza. Nem töltött itt sok időt, 1936-ban már Türrén találjuk, mint könyvtárost. 1948-tól ugyanott a jószágkormányozói és házgondnoki feladatokat is ő végezte. 1950-től lelkész. 1958. máj. 6-án hunyt el végelgyengülésben. Halála után szeme szaruhártyáját Szalay Albin szemorvos unokahúga átültette egy beteg szemére, aki meggyógyult.

Steiner Miklós (1935-1942)²

Gergye Ipoly lemondása után az új prépostot nem a szokásos eljárás szerint a rendtagok választották meg, hanem Hubertus Noots rendi *procurator* és apostoli vizitátor felterjesztésére az Apostoli Szentszék nevezte ki. A választás tehát Steiner Miklósról esett, akit Noots beiktatott, majd a Szentszék hivatalosan kinevezett 1935. június 1-jén. Breyer István győri püspök avatta apáttá 1935. aug. 11-én.

Steiner Hubert Miklós a Vas megyei Szentkúton született 1872. márc. 12-én erdész családból. Középiskoláit Szombathelyen végezte, majd az érettségi vizsga letétele után 1891. aug. 15-én beöltözött. 1895. aug. 15-én ünnepélyes fogadalmat tett, majd 1895. okt. 19-én pappá szentelték. 1895 őszétől egyetemi hallgató Budapesten. Tanári oklevelet mennyiségtan-termesztan szaktárgyakból szerzett.

1897-től a keszthelyi gimnáziumban, majd 1901-től Szombathelyen volt tanár. Burány Gergely prépost 1911-ben a szombathelyi gimnázium igazgatójává és házfőnökké nevezte ki. E megbízatásában tevékenykedett egészen préposttá történt kinevezéséig. Huszonnégy éves igazgatósága alatt igen élénk alkotó és közéleti tevékenységet folytatott. A gimnáziumot Szent Norbertről nevezte el. Nagy szaktudása, állandó önképzése, eredeti meglátásai révén széles körben elismert pedagógiai szaktekintéllyé emelkedett a szombathelyi tankerületben. Ennek elismeréseként 1933. június 29-én tankerületi királyi főigazgatói címmel tüntette ki a Kormányzó.

Szombathelyi igazgatósága alatt, a nyári szünetek idején sokat utazott, elsősorban külföldre. Számos hazai és külföldi premontrei apátságot keresett fel, de minden templomot, romot, műemléket szívesen kutatót fel és tanulmányozott. Ennek köszönhetően jó művészi érzékre tett szert, s ezt otthon, Szombathelyen is kamatoztatta. E téren végzett munkájáért gróf Mikes János szombathelyi megyéspüspök, c. érsek az egyházművészeti bizottság tagjává kérte fel, a Műemlékek Országos Bizottsága pedig 1922-ben levelező tagjává választotta meg.

Kortársai elég zárkózott, nehezen megnyíló embernek ismerték, olykor túlságosan is komolynak. Viszont éppen e korban, amikor szélsőséges eszmeáramlatok csaptak össze, illetve váltották egymást Európában, volt szükség olyan vezetőre, aki magabiztos fellépéssel, elszántsággal és nagy tekintéllyel rendelkezett.

Prépostsága idején elsősorban arra törekedett, hogy a rend jövőjét biztosabb alapokra helyezze. Az anyagi és gazdasági ügyek kezelését, illetve ennek ellenőrzését központosította. Növelte az évenként megtartott káptalani gyűlés szerepét. Az alkalmazottaknak jogait és kötelezettségeiket rögzítő szabályzatot készített.

A prépostsági templom szentélyét újjáépíttette. Ekkor, 1938-ban állíttatta fel a ma is meglévő stallumokat, a faldisztóriumot bevonatta faburkolattal, hatalmas kőcímerét pedig kiverette és a falat halványzöldre festette. Hangsúlyt helyezett a liturgikus élet szépségére is, ennek érdekében egyházi karnagyot alkalmazott.

Nagyszabású terveket szőtt. Szándékában állt az egész prépostsági templomot kifesteni, valamint a jánoshidai templomot újjáépíteni. Keszthelyen egészen új épületegyüttesbe akarta költöztetni a gimnáziumot, a rendházat, az internátust és a templomot; ennek megvalósítására nyolc holdas telket vásárolt a hercegi uradalomtól. Csornán pedig a növendékek részére emeletet tervezett az anyaházra.

Mindezek megvalósítását sajnos meggátolta a világháború kitörése miatti általános elszegényedés, valamint egyre súlyosbodó betegsége is. 1941 nyarán hosszabb gyógykezelésen vett részt Hévízfürdőn, állapota viszont a gondos orvosi ellátás ellenére is csak tovább romlott. 1942. május 6-án hunyt el Csornán.

Simonffy Jenő (1943-1950)

Steiner Miklós halála után utódja ismételen nem választás útján került a préposti székbe. 1942. június 24-én Simonffy Jenő szombathelyi gimnáziumigazgatót és házfőnököt az Apostoli Szentszék kinevezte adminisztrátorrá, majd 1943. április 28-án csornai préposttá. Az új prépostot dr. Gerinczy Pál jászói prépost június 15-én beiktatta hivatalába, báró Apor Vilmos győri püspök pedig július 4-én apáttá avatta.

Simonffy András Jenő 1885. szeptember 7-én született a Zala megyei Söjtörön. A gimnáziumot Zalaegerszegen végezte. Jászón öltözött be 1904. augusztus 28-án, mivel akkoriban a cirkáriában egy helyen tartották a noviciátust. Ünnepeyes fogadalmat Csornán tett 1908. augusztus 28-án, majd 1909. június 29-én pappá szentelték Győrött. Teológiai tanulmányait Jászón, majd a budapesti Norbertinumban végezte. Tanári oklevelet mennyiségtan-természettan szaktárgyakból szerzett.

1908 őszétől kezdve a szombathelyi gimnáziumban volt tanár. 1911-12-ben Keszthelyen is tanított egy évig, majd 1912 őszétől ismét Szombathelyen dolgozott. Az 1914/15-ös tanévben a házgondnoki teendőket is ellátta. 1921-től helyettes iskolaigazgató, 1928-tól pedig helyettes házfőnök is. 1935-től a szombathelyi Szent Norbert Gimnázium igazgatója és házfőnök. 1941-től a Katolikus Tanügyi Főigazgatóság központi igazgatója Budapesten.³

Prépostsága idején mind az országot, mind az Egyházat komoly megpróbáltatások érték. Először is nagy megrázkódtatást jelentett a világháború, a front átvonulása, a szövetséges katonák pusztításai és az általános elszegényedés. A háború után pedig a kommunista államhatalom egyházpolitikája sodorta egyre nehezebb helyzetbe az Egyházat, s vele együtt a csornai prépostságot is. Így érthető, hogy Simonffy prépost különösen nagy modernizálásokat nem fogott, hiszen akkoriban a legalapvetőbb életfeltételek megteremtése is nagy erőfeszítésekbe került.

A világháború éveit Csornán⁴

Csorna, mint általában az egész ország, 1944 tavaszáig csak a fokozódó drágulás, egyes cikkek, élelmiszerek hiánya, és az ismétlődő katonai behívások alapján érzekelte a háborút. Emellett már 1942 szeptemberétől érvényben volt az általános elsötétítési rendelet, melynek célja az volt, hogy a házakból éjjelente semmiféle észrevehető fény ki ne szűrődjön, ezzel is elkerülve esetleges légitámadások veszélyét, pontosabban azt, hogy a fény célpontul szolgáljon a szövetséges repülőgépeknek. Azonban Csornán légiriadók még meglehetősen ritkán, bombázások pedig egyáltalán nem voltak.

1944 márciusától kezdve viszont egyre gyakoribbakká váltak a légiriadók, ugyanis a szövetséges erők mind keleten, mind nyugaton egyre jobban megközelítették az országot. Eleinte csak átrepültek az ország felett ausztriai, németországi és lengyelországi célpontok irányában, később viszont már a nagyobb magyar városokat is bombázni kezdték. Győr az első bombatámadást 1944. március 13-án kapta, a vagonygyár és az ipartelepek területén 1500-2000 körül volt az áldozatok száma, köztük számos csornai is.

Csorna közvetlen határában az első bombák 1944. július 16-án estek le, közülük kettő rendi birtokra, de komolyabb anyagi kárt nem okoztak. Az ősz és a tél folyamán még néhányszor megismétlődtek hasonló komolyságú támadások, viszont már a várost is, nem egyszer pedig a prépostság közvetlen szomszédságát érték találatok. Sajnos, egy eset emberáldozatokat is követelt.

A prépostságnak légiriadó idejére föld alatti menedékhelye nem volt, erre a pincék nem voltak alkalmasak. A rendtagoknak a torony megerősített aljában kellett meghúzódniuk bombázás idejére. A németek ásattak ugyan egy S-alakú futóárkot a parkban menekülés céljaira, de az később beomlott. A háborús események hatása a rendi életen is nyomott hagyott. Az étkezések alatti beszélgetések és a rekreációk témája lassanként kizárólag a közelgő szovjet átvonulás, és annak lehetséges következményei lettek.

A prépostsági épületet a folyamatosan nyugatra hátráló kormányzati szervek többször is kiszemelték ideiglenes székhelyül. Először a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium jelentette be igényét az épület egyes részeire, azonban a beköltözködés végül is elmaradt, majd a Haditechnikai Intézet foglalta el ténylegesen is 1944 augusztusában a teljes földszintet. Később magyar, majd német kórház költözött be, de ezek már egyes emeleti részekre is igényt tartottak, így a rendtagoknak egyre kisebb helyre kellett összehúzódniuk.

Budapest elfoglalása után (1945. február 13.) mindennaposakká váltak a légiriadók. Az első komoly bombatámadás március 24-én este, Virágvasárnap előestéjén érte a várost, a prépostsági épület nyugati frontja előtti téren okozva nagyobb károkat, majd másnap ismét folytatódott, a keleti szárny előtt eredményezve pusztítást. A következő napok sorozatos támadásai bizonyították, a front közvetlenül Csorna előtt húzódik Pápa irányában.

Az első orosz katonák március 28-án, nagyszerdán tűntek fel, s ezzel megkezdődött a fosztogatások ideje. Betörték a rendházba is, ahol addigra már közel 600 menekült húzódott össze, menedéket remélve a vastag falakban. Az oroszok eleinte csak enni és inni kértek, később viszont egyértelműen a lopás, „zabralás” szándékával jöttek. Szinte minden mozdíthatók elvittek, a számukra értéktelennek tűnő holmikat, papírokat pedig széjjelszórták. A rendházban sajnos, bár csak egyetlen esetben, lövöldözés is történt. Ennek a 15 éves Martincsevics Lajos lett áldozata, akit ideiglenesen a parkban voltak kénytelen eltemetni. Többen megsérültek, köztük Újhelyi Tivadar perjel, és az egyik lengyel inas barátja is. A rendházban történetekhez hasonlóan folyt a dúlás és fosztogatás az egész környéken. Senkit sem kíméltek, még a legszegényebbek vagyongáját is ellopkodták. Ha az oroszok valamiről „megfeledeztek”, arra magyar tolvajok tették rá a kezüket.

Április 1-jére, Húsvétvasárnapra már viszonylagos nyugalom következett, a házba menekültek is lassanként visszaköltöztek saját otthonaikba, illetve az azokból megmaradt romokba. Az utolsó menekültek 6-án, pénteken hagyták el a rendházat. Ekkor végre megkezdődhetett a rendbetétel, viszont a háború okozta károkat és óriási felfordulást hetekbe telt eltakarítani. A munkálatokban nagy segítséget nyújtottak az Isteni Megváltó Leányai zárda nővérei.

Az oroszok és a fosztogatók figyelmét természetesen nem kerülték el a prépostság gazdasági épületei sem, onnan is minden mozdítható gazdasági felszerelést elhordtak, az állatokat meg elhajtották. Amit az oroszok meghagytak, azt az élelmes magyarok lopkodták el.

A lassú háttérbe szorítás időszaka⁵

Miközben a front lassan vonult nyugat felé, a „felszabadított” Debrecenben már 1944. december 22-én megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány, amelynek legnagyobb hatású intézkedése a földreform végrehajtása volt. 1945 márciusában megszületett a kormányrendelet, melynek értelmében felosztották a 100 katasztrális hold feletti nagybirtokokat, és a 200 kat. hold feletti parasztbirtokokat. A végrehajtás országszerte kellő terv és előkészítés nélkül ment végbe, aminek eredményeképpen a végrehajtók számos lehetőséget kaptak a sikkasztásra, és az egyéni érdekek előnyben részesítésére. Így történt ez Csornán is. A földosztás lebonyolításával megbízott, Budapestről érkezett kommunista titkár,

egy bizonyos Meggyesi, maga is számos szabálytalanságot követett el, melyekért hamar le is tartóztatták.

A prépostsági gazdaságot is súlyosan érintette a földreform. Az eddigi megélhetést biztosító 12334 kat. holdnyi földbirtokból csupán 100 holdat hagytak meg, annak területét is csak hosszas huzavona után jelölték ki a Csornától délkeletre fekvő Gyöngyössy-major körül. Emellett Jánoshidán és Türrén is meghagytak az ottani hajdani prépostságok címén 100-100 kat. holdat. Jánoshidán azonban nemhogy a 100 holdat nem engedték kiutalni, hanem törvényellenes eljárással még a plébánia- és templomföldeket is, sőt a kántor, tanító és a jegyzőföldeket is felosztották. Az Országos Földbirtokrendező Tanács elismerte a prépostság jogos követelését, de nem mert érvényt szerezni döntésének. Azt a tanácsot adta, hogy a prépostság próbálja meg máshol kivenni a 100 holdat. Türrén sem a szintén megmaradó plébániaföldek szomszédságába, hanem a némileg távolabb fekvő Adolf-majorba akarták kitelepíteni a megmaradó rendi gazdaságot, amelyet 1948 tavaszán többszöri újratárgyalás után, kényszerből el kellett fogadni.

Mivel tehát a csornai prépostság csaknem minden jövedelmét elvesztette és a front átvonulása után élelmiszerkészlete is igen kevés volt, a csornai rendtagok több szülő kérésére 1945 április végétől vállalkoztak arra, hogy az iskoláikat Sopronban, Győrben vagy másutt végző csornai, illetve Csorna környéki diákokat tanítják, és felkészítik a rendeletileg engedélyezett évvégi vizsgákra. A kb. 40 fős tanfolyam tanításával, korrepetálásával Simonffy préposttól kezdve a legfiatalabb novíciusig mindenki részt vett. Nehezítette a dolgot, hogy mindenféle korosztály és iskolafajta képviseltette magát, illetve az, hogy a háborús évek alatt a tanulástól elszokott diákságnak szűk két hónap alatt kellett elsajátítania az egész éves tananyagot. A többség viszont szerencsére szép sikerrel vizsgázott, s így nem kellett évet ismételnie. Az oktatási díjat néha pénzben, de főleg élelemben fizették meg a hálás szülők.

A szorult anyagi helyzet, és a rohamosan gyorsuló infláció ellenére, melyet 1946. augusztus 1-jén a forint bevezetése állított meg, a rend lassanként kilábalt az anyagi válságból. Olyannyira, hogy 1947-ben eleget tudott tenni a felkérésnek, hogy vállalja el a csornai középiskola és internátus vezetését. A község már az év elején megkezdte a tárgyalásokat Simonffy préposttal ez ügyben. Még ugyanebben az évben, 1947. szeptember 14-én megnyílt a csornai gimnázium. Az intézmény igazgatója Pákay Arnold addigi szombathelyi gimnáziumigazgató lett. Vele együtt két, szintén szombathelyről áthelyezett rendtag kezdte meg a tanítást, Zsiga Edömér és Gelencsér Pál. Sajnos az államhatalom csak egy évig engedte létezni az intézményt, mivel a már kommunisták által irányított országgyűlés 1948. június 16-án megszavazta az iskolák államosításáról szóló törvényt.

Ennek értelmében a rend elvesztette mindhárom gimnáziumát, Szombathelyen, Keszthelyen és Csornán. Mivel a rendtagok nem vállalhatták a további tanítást az államosított gimnáziumokban, komoly problémát jelentett a felszabadult munkaerő lekötése, a volt rendi tanárok elhelyezkedéséről másképp kellett gondoskodni. A lehetséges tevékenységi terület kizárólag a lelkipásztorkodás volt. Többen hitoktatást vállaltak állami iskolákban és a plébániákon, viszont az állam ezt a tevékenységet is egyre jobban korlátozta, először azáltal, hogy kitiltotta azon hittanárokat az iskolákból, akik nem vállaltak korábban tanítást az államosított iskolákban, másodszer azáltal, hogy bevezette a fakultatív hitoktatást, és hátrányban részesítette azon diákokat, illetve szüleiket, akik vállalták a hittanra járást.

A legtöbben plébániákon vállaltak állandó kisegítést, de mivel ezt az állapotot hosszú távon tartani nem lehetett, egyben azon is dolgoztak, hogy a rend számára új lelkipásztori állomáshelyeket alakítsanak ki. Csornán a prépostsági templomhoz közel 1600 hívővel lelkésziséget szerveztek, mely 1948 karácsonyán kezdte meg működését Zsiga Edömér vezetésével. A lelkésziség hivatalos címe „Római katolikus Nagyboldogasszony Lelkészség”

lett. Budapesten a Szent István-bazilika plébániája területén is egy újabb, éppen megszervezésre kerülő plébánia (Angyalföld) vezetését készült magára vállalni a rend, azonban a kommunista államhatalom az új plébánia megszervezését 1949 novemberében megakadályozta. Ezért a későbbiekben is csak lelkeszséget sikerült szervezni e területen, melynek központja a Pozsonyi úti Szent Ágoston-kápolna lett.

1949. január 30-án újabb lelkeszség született, melyhez a Barbacstól elcsatolt Maglóca és a csornai plébániából kihalított Csatári-major hívei tartoztak. E terület vezetésével Dr. Kövér Fidél bízta meg, mint „plébánosi teendőkkal megbízott kihelyezett lelkeszt”. Sikerült kieszközölni egy premontrai lelkeszség felállítását Szombathelyen is, melyet 1949. március 6-án vett át a rend, s melynek vezetésére Schmidt József szombathelyi házfőnök kapott megbízást. Még ugyanebben az évben alakult lelkeszség Balatommáriafürdőn Iharos Alfonz, és Szalapán Miklós Rafael vezetésével.

A felosztás⁶

Mivel a kommunisták az ateizmust hirdették, kezdettől fogva céljuknak tekintették a vallások elleni küzdelmet, s amint lehetett, támadást intéztek az egyházak, mint ideológiájuk legfőbb ellenfelei ellen. Legelsőként Mindszenty József bíboros érseket távolították el a közéletből. 1948 karácsonyán letartóztatták, majd 1949 februárjában hamis vádak alapján életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték. Ugyancsak bebörtönözték Ordass Lajos evangélikus püspököt is, Ravasz László református püspököt pedig az egyházi és a közéletből való visszavonulásra kényszerítették.

Az új szovjet típusú alkotmány és a népköztársaság kikiáltása után (1949. augusztus 18.) elérkezettnek látták az időt az egyházakkal való „megegyezésre”. Mivel a Katolikus Püspöki Kar eleinte nem engedett az államhatalom nyomásának, egyre keményebb eszközökhöz folyamodtak. Az évek folyamán rengeteg papot, szerzetes hurcoltak meg és börtönöztek be, remélve, hogy ennyi elegendő a megfélemlítésre. Végül 1950 tavaszán újabb, már igen határozott lépést tettek a püspöki kar ellenállásának letörésére. Megkezdték az országban élő valamennyi szerzetes internálását. Ezt úgy szervezték meg, hogy már korábban kiürített kolostorokba zsúfolták össze több százával az ország legkülönbözőbb tájairól elhurcolt szerzeteseket, saját kolostoraiktól olyan messzire, amennyire csak lehetett. Azzal fenyegettek, hogy mindenkit a Szovjetunióba fognak szállítani munkatáborokba.

A csornai prépostság is hamar sorra került az internálás folyamatában. 1950. június 19-én a prépostságnak összesen tíz tagját hurcolták el a szombathelyi és a keszthelyi rendházakból, akiket az egri szemináriumba, és a máriabesnyői kapucinus kolostorba szállítottak. Csornán is tisztában voltak vele, hogy az elhurcolást nem kerülhetik el, ezért mindenkit haza, illetve a saját lelkipásztori állomáshelyükre küldtek. Csak Simonffy Jenő prépost, Gótz Mihály perjel, és Pákay Arnold alperjel maradt az anyaházban, kifejezve ezzel a rend ellenkezését az uralkodó politikai irányzattal szellemmel, és vállalva az elhurcoltatást. Mindhármukat július 11-én vitték el Csornáról, és Nyíregyházán először az angolkisasszonyok zárdájába, később a ferences kolostorba internálták.

A magyar szerzetesség internálása végül megtörte a Katolikus Püspöki Kar ellenállását, s augusztus 30-án aláírta a megállapodást az állammal, melyben elismerte korlátozott jogállását, iskoláinak csaknem teljes elvételét (nyolc kivétellel), és a szerzetesrendek nagy részének felosztását. Az Elnöki Tanács 1950. szeptember 7-én hivatalosan kihirdette az 1950/34. számú törvényerejű rendeletet, mely megvonta a szerzetesrendektől a működési engedélyt, kivéve a bencés, a ferences és a piarista rendet, valamint a Kalocsai Iskolánövéreket. Azonban nekik is csak annyi rendtagot engedélyezett, amennyi a gimnázium(ok) tanári karának felállításához elegendő, a többieket el kellett bocsátaniuk. A nyolc kijelölt gimnáziumot a következőképpen osztották el: a bencések

Pannonhalmán és Győrött, a ferencesek Szentendrén és Esztergomban, a piaristák Budapesten és Kecskeméten, a Szegedi Iskolanővérek pedig Budapesten és Debrecenben vezethettek négy évfolyamos gimnáziumokat.

A rendelet értelmében a felosztatott rendek tagjai kötelesek voltak három hónapon belül volt rendházaikat elhagyni. Az internálások következtében a legtöbb rendházban akkor már senki nem tartózkodott. A felosztatáskor a csornai premontrei prépostság rendtagjainak száma 64 volt. Ebből ötvenöt felszentelt pap, kilenc pedig növendék.

A szétszórattatás évei⁷

A rendtagok szabadulásuk után rendházaikba nem mehettek vissza, azokat az állam lefoglalta saját céljaira. Simonffy Jenő prépostot a győri püspök fogadta be, majd megtette a kisszeminaryumi előkészítő tanfolyam igazgatójának. 1953-ban viszont ezt is megvonták tőle. A győri püspöki könyvtárban érte a halál 1954. szeptember 13-án. A csornai Szent Antal temető premontrei parcellájába temették szeptember 16-án. A rendtagok közül tizenkettő továbbra is egyházi szolgálatban lelkipásztorként tevékenykedett. Azok, akik azt nem tehették, mint tanárok, mérnökök, szellemi vagy fizikai munkások dolgoztak. Az idős vagy beteg rendtagok rokonaiknál, egykori tanítványaiknál, vagy egyházi szociális otthonokban éltek.

1950 nyarán hat csornai rendtag (Gelencsér Pál, Haigli Sziárd, Horváth Ellák, Keresztesy László, Mihályi Gilbert, Radnóczy Kelemen) külföldre menekült, akiket nyugati kolostorokban fogadtak be. Itt csatlakozott hozzájuk Szántó Hubert is, aki még 1948-ban emigrált Ausztriába. Az ötvenes éves közepén ők heten tovább utaztak az Amerikai Egyesült Államokba, és 1961. június 7-én megnyitották Kalifornia állam Orange megyéjében a „Csornai Apátság Orange-i noviciátusát”. Mihályi Gilbert idővel kivált a közösségből, nem maradt Orange-ban. Néhány év stagnálás után a közösség oly gyors ütemben növekedett, hogy 1975. május 5-én a Szerzetesi Kongregáció az alapítást önálló jogú perjelsséggé nyilvánította, majd a generális apát 1984. augusztus 14-én apátsági rangra emelte.

Az apáti székbe Dr. Keresztesy Parker Lászlót választották, aki kezdettől fogva vezetője volt a közösségnek, 1959-től mint kinevezett adminisztrátor, 1975-től pedig mint kormányzó perjel. 1995-ben, 80 éves korában lemondott. Utódja a már amerikai származású Eugen Joseph Hayes lett.

Az itthon maradt rendtagok levelezéssel, látogatásokkal tartották egymással a kapcsolatot. Haláleset vagy papi jubileum alkalmával sokan jöttek össze a csornai rendi plébánián. A külföldi rendtársak 1970 után már hazalátogathattak, az itthoniak pedig viszonzhatták a látogatást. Hogy az itthon élő rendtagokat jobban összetartsák, 1982-ben Marcel van de Ven generális apát kinevezte Mester László Alderik rendtagot, szelestei plébánost moderátorrá (megbízott intéző), Tancsics Jenő Adorján csornai plébánost pedig helyettes moderátorrá. 1988-ban, a lassú oldódás idején már lehetőség nyílt arra, hogy „félhivatalosan” a csornai prépostság is képviseltesse magát a Steinfeldben megtartott generális káptalanon. E megbízatást Horváth Lóránt Ödön, a győri szeminárium tanára, és Tancsics Jenő Adorján plébános vállalták el.

A visszaállítás⁸

Az 1989-es rendszerváltozás, a kommunista diktatúra összeomlása lehetőséget adott a magyar szerzetesség újraéledéséhez. Az Elnöki Tanács 1989 tavaszán kezdett foglalkozni a szerzetesrendek működési engedélye visszaadásának kérdésével. Ennek tudatában a Magyar

Katolikus Püspöki Kar Takács Nándor székesfehérvári megyéspüspököt szerzetesügyekkel megbízott referenssé nevezte ki. Takács püspök 1989. április 12-re összehívta a felosztatott rendek elöljáróit, hogy az újjászervezés lehetőségét, feltételeit és feladatait megbeszéljék és a szükséges intézkedéseket megtegyék.

A püspöki kar, hogy az újraindulás jogi akadályait elhárítsa, nyilatkozatot adott ki, melyben a szerzetesrendek működését betiltó rendelet visszavonását követelte. Ennek az Elnöki Tanács eleget tett. 1989. augusztus 30-án közzétette az 1989/17. számú törvényerejű rendeletét. Ennek bevezetője (1.§. 1. pont) a rendek működésének feltételeit határozza meg: „A Magyarországon működő női és férfi szerzetesrend (a továbbiakban együtt: szerzetesrend) jogi személy, ha a művelődési miniszter a szerzetesrendet – képviselőjének bejelentése alapján – nyilvántartásba veszi.” A továbbiak a nyilvántartás módját szabályozzák. A befejező rész hivatalosan közli: „E törvényerejű rendelet a kihirdetés napján lép hatályba, egyidejűleg hatályát veszti a szerzetesrendek működési engedélyéről szóló 1950. évi 34. törvényerejű rendelet.”

A premontrei rend magyarországi újraindulásának első lépését Marcel van de Ven generális apát tette meg, amikor 1989. május 3-án Horváth Lóránt Ödönt kinevezte magyarországi vikáriusává. A vikárius az Elnöki Tanács rendelete (1989/17.) alapján hivatalosan kérte a premontrei rend nyilvántartásba vételét. A Művelődési Minisztérium 1990. január 8-án a Csornai Premontrei Prépostságot 49/1990. Sz.R. szám alatt nyilvántartásba vette.

Csornán az újraindulás első nyilvános eseménye 1989. augusztus 13-án következett be, amikor a generális apát és a prépostság számos tagja jelenlétében megtörtént az első novícius beöltözése. A beöltöztetés szertartását Mester László Alderik moderátor végezte.

A rend nyilvántartásba vétele után Horváth Lóránt Ödön vikárius és Tancsics Jenő Adorján plébános a csornai tanácshoz kérelmet nyújtottak be, hogy az a rendi élet megkezdéséhez a rendház épületében helyet biztosítson. Megkapták az épület keleti szárnyának első emeletét, és meg is kezdték annak rendi célra történő átalakítását.

1990. június 12-én a Csornai Jézus Szíve Plébánia tanácstermében apátválasztást tartottak a rendtagok. A generális apát jelenlétében egyhangúlag apáttá választották dr. Horváth Lóránt Ödönt, tizenkét évre, akinek címe és rangja a rend általános gyakorlata szerint „apát”, bár a történelmi „csornai prépost” címet is megtartja. A generális apát az eredményt megerősítette, majd a választást követő templomi hálaadás alkalmával ünnepélyesen beiktatta hivatalába az új rendfőnököt. Ödön apát pedig első hivatalos rendeletével perjellé nevezte ki Tancsics Jenő Adorjánt, a csornai premontrei templom plébánosát. Az apáti benedikálást 1990. szeptember 6-án dr. Pataky Kornél győri megyéspüspök végezte a prépostsági templomban.

A rendházat a Csornai Önkormányzat közgyűlése egyhangú határozattal 1992. szeptember 1-jei hatállyal a rendnek átadta. 1992. szeptember 2-án itt tartották meg a már helyreállított részben, Marcel van de Ven generális apát és Keresztesy-Parker László Orange-i apát vezetésével a vizitációt. Lassanként megkezdődött a rendház és a templom épületének teljes műemléki restaurálása, amely – túlnyomórészt külföldi segítséggel – azóta be is fejeződött.

Az apátság a többi volt háza közül hármat kapott vissza. A szombathelyi rendházat ma is a rend maga használja. A keszthelyi rendházban Gazdasszonyképző Iskola működik. A türjei rendház pedig Öregek Szociális Otthonának nyújt helyet. A negyedik, jánoshidai volt rendházért az állam kárpótlást fizet. A rend Szombathelyen a rendházon kívül visszakapta a gimnázium épületét is, ahol 1994. szeptemberében megkezdte működését az újjáalapított Szent Norbert Gimnázium.

Az 1950-es feloszláskor élt 64 rendtagból csak 23 érthette meg az 1989-es újakezdést. Közülük 7 az Orange-i Szent Mihály Apátság tagja lett, s 16 maradt meg csornainak.

- ¹ A keszthelyi gimnázium értesítője az 1929/30-as tanévről. 7-8. old; Pákay Arnold: A csornai premontrei prépostság névtára 1226-1950. 64. old.
- ² A keszthelyi gimnázium évkönyve az 1941/42-es tanévről. 7-9. old; Pákay: i.m. 56-57. old.
- ³ Pákay: i.m. 65. old.
- ⁴ Lakos Tibor O. Praem: Csorna és a csornai rendház az 1939-45. évi háború utolsó szakaszában. (Kézirat a prépostsági levéltárban) 1-17. old.
- ⁵ Lakos Tibor: i.m. 17-32. old; Salamon Konrád: Történelem IV. Bp. 170. old.
- ⁶ Kovács Imre Endre O. Praem - Legeza László: Premontreiek. Bp., 2002. 65. old; Salamon Konrád: i.m. 189-191. old.
- ⁷ Pákay: i.m. 65. old. hátoldala; Kovács – Legeza: i.m. 65-66. old.
- ⁸ Kovács – Legeza: i.m. 67-68. old; Kovács Imre: Fejezetek a csornai prépostság történetéből. In.: Magyar Egyháztörténeti Közlöny. 201-202. old.